YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU
DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

13.6.2022 VVTDno-2022- 400

Hallintovaliokunta

Kuuleminen 8.6.2022, K 7/2022 vp

Vastaukset hallintovaliokunnan kuulemisessa esitettyihin kysymyksiin

Etninen profilointi ja ulkomaalaisvalvonta

Ulkomaalaislain 129a,3 §:n mukaan:

> ”Ulkomaalaisvalvonnan tulee perustua valvontaviranomaisen yleisiin tietoihin ja kokemukseen laittomasta maahantulosta ja oleskelusta. Valvontatoimenpiteiden tulee perustua tehtyihin havaintoihin tai saatuihin vihje- taikka analyysitietoihin. Valvontatoimenpide ei saa perustua pelkästään tai ratkaisevassa määrin henkilön todelliseen tai oletettuun etniseen alkuperään.”

Poliisin ohjeistuksen mukaan ulkonäköön perustuva olettamus henkilön ulkomaalaisuudesta ei ole peruste ulkomaalaisvalvonnalle. Päätös esimerkiksi ajallisesti ja paikallisesti rajatusta yleisellä paikalla tehtävästä ulkomaalaisvalvonnasta tulee perustua tosiasialliseen etukäteisanalyysitietoon tai suunniteltuun ulkomaalaisvalvontaoperaatioon, jossa päätös valvonnasta ulottuu koskemaan kaikkia, tietyllä paikalla tiettyyn aikaan tavattuja henkilöitä. Tämän mukaisesti vastaus hypoteettiseen kysymykseen siitä voiko tiettyyn alueeseen, jossa usein kokoontuu etnisiin vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä, kohdistaa valvontatoimenpiteitä riippuu siitä millä perusteella toimenpiteisiin ryhdytään. Valvontatoimenpiteisiin ei voi ryhtyä sillä perusteella, että henkilöt näyttävät ulkomaalaisilta. Valvontatoimenpiteisiin voi ryhtyä esim. sillä perusteella, että objektiivisten analyysitietojen perusteella henkilöiden joukossa on ilman oleskelulupaa maassa oleskelevia henkilöitä.

Ihmiskaupan uhrien saapuminen Suomeen

Siirtolaisten ja turvapaikanhakijoiden liikkuminen Euroopan unionissa on monisyinen ja koko ajan eri tekijöiden mukana muuttuva ilmiö. Näin myös ihmiskaupan uhrien osalta. Uhreilla voi olla yksilöllisiä valintoja lähteä tietystä EU-maasta, jossa he esimerkiksi ovat joutuneet hyväksikäytön kohteeksi, ja hakea suojaa toisesta EU-maasta. Toisaalta salakuljettajilla ja ihmisiä hyväksikäyttävillä tahoilla voi

olla suuri vaikutus siihen, mihin uhri päätyy. Ihmiskaupassa kyse on henkilön valinnanvapauden kaventamisesta ja toimintavapauden rajoituksista: tämä toimintavapauden rajoitus voi koskea myös sitä, ettei ihminen voi itse vaikuttaa, mihin maihin ja millä tavoin hän kulkeutuu.

Rikoslain 25 luvun 3 §:ssä ihmiskaupan tekotapoina mainitaan esimerkiksi luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen. Ihmiskauppaa leimaava piirre onkin usein rajojen ylittäminen tai paikasta toiseen liikkuminen. Samalla on tosin huomioita, että tämä ei ole edellytys ihmiskaupan tunnusmerkistön täyttymiselle.

Ihmiskaupan uhrien määrän kasvu

Koska ihmiskauppa on piiloutuva ilmiö, on tarkkojen lukujen saaminen mahdotonta. Ihmiskaupan uhreja on tunnistettu viime vuosina koko ajan paremmin esimerkiksi turvapaikkaprosessissa. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakasmäärien kehitys on yksi hyvä kuvaaja sille, miten Suomessa tunnistettujen uhrien määrä on kehittynyt. Lasten osalta yhdenvertaisuusvaltuutettu on kuitenkin kertomuksensa sivulla 70 todennut, että etenkin lapsiuhrien kohdalla tunnistamista ja hyväksikäyttöön puuttumista tulee tehostaa.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaiden määrissä on tapahtunut selkeää kasvua 2010-luvulla. Vuosina 2010–2014 kaikkia asiakkaita oli keskimäärin lähes 80, kun taas vuosina 2016–2020 asiakkaiden määrä viisinkertaistui ja heitä oli keskimäärin lähes 400 vuodessa. Vuonna 2020 asiakkaita oli auttamisjärjestelmässä hieman yli 700. Vuoden 2021 lopussa asiakkaiden määrä oli 880. Näistä alaikäisiä asiakkaita eli alaikäisiä ihmiskaupan uhreja oli 24. Lisäksi järjestelmän piirissä oli uhrien 252 alaikäistä lasta (yhteensä 1132 henkilöä).

Tilastotietoa ihmiskaupan uhreista löytyy esimerkiksi Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän katsauksista sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun oleskelulupia koskevan tutkimuksen luvusta 3.